

Nazioarteko Online Ikastaroa

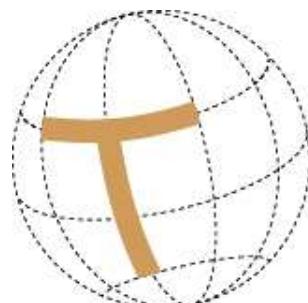
“GATAZKA EGOERAN DAUDEN LURRALDEAK.
Alternatibak, ikuspegi partekatuak eta
prozesu kolektiboak eraikitzen”

2. edizioa

(2020-2021 Ikasturte akademikoa)

2021

Gida Didaktikoa – 8. Modulua

TERRITORIOS EN CONFLICTO
GATAZKA EGOERAN DAUDEN LURRALDEAK
TERRITÓRIOS EM CONFLITO

Finantziazioa:

GARAPENERAKO
LANKIDETZAREN
EUSKAL AGENTZIA
AGENCIA VASCA DE
COOPERACIÓN PARA
EL DESARROLLO

Isabel Casimiro (Universidade Eduardo
Mondlane)

Vasco Coelho (Gernika Gogoratuz)

29-03-2021

Nazioarteko Online Ikastaroa
“GATAZKA EGOERAN DAUDEN LURRALDEAK. Alternatibak, ikuspegi partekatuak eta prozesu kolektiboak eraikitzetan”
(2. edizioa)

8. MUDULUA: Mozambiqueko testuinguruan analisitik ataratako gakoak.
Kasuak: Cabo Delgado eta Maputo

Moduluaren helburuak

1. Cabo Delgado testuinguruan kokatzea, lurraldea nolakoa den eta herrialdeko, eskualdeko eta munduko dinamiketan nola integratuta dagoen ulertzten saiatzeko.
2. Aztertzea Cabo Delgadori buruzko kasu-ikerketan zer arazo eta erronka nagusi identifikatu diren ekonomiaren, gizartearen, ingurumenaren eta kulturaren aldetik, bai eta gaur egungo eredu estraktibista-desarrollistari kontra egiteko zer esperientzia nagusi identifikatu diren ere.
3. Gogoeta egitea analisi- eta eztabaidea-prozesuetarako lagungarri izan daitezkeen tresnei buruz, dela Cabo Delgadoren testuinguruan, dela beste lurralde batzuenean.
4. Gogoeta egitea kapitala/bizitza kontraesanari buruz eta eredu horrek hirien testuinguruan dituen inpaktuiei buruz; batik bat, nolako aldaketak eragin dituen kapital estraktibistik Maputoko hirian neskatzen eta emakumeen bizitzan.

Moduluaren sintesia

Azken urteotan zenbait gogoeta eta eztabaidea egin ditugu Gatazka-egoeran dauden lurraldeak proiektuaren barruan, eta modulu honek gogoeta horiei berriro heltzea eta sakontzea du helburu; zehazki, Mozambiqueko Cabo Delgado probintziaren testuinguruan. Probintzia horretan gatazka politiko-militar oso konplexu eta gero eta handiago baten pean daude. Indarkeria armatuaren zergatiak eta inpaktuak askotarikoak dira. Garrantzizkoa da ikuspuntu desberdinatik aztertzen eta eztabaideatzen jarraitzea, eta lehentasuna ematea, ahal den heinean, erauzketa-ekonomiak zuzenean edo zeharka eragiten dien pertsonen ahotsari.

Cabo Delgadoko egoeraren analisiak pisu handiagoa du moduluan, egin diren gogoetek eta sortu diren ezagutza eta baliabide espezifikoek

Nazioarteko Online Ikastaroa

"GATAZKA EGOERAN DAUDEN LURRALDEAK. Alternatibak, ikuspegi partekatuak eta prozesu kolektiboak eraikitzetan"
(2. edizioa)

8. MUDULUA: Mozambiqueko testuinguaren analisitik ataratako gakoak.
Kasuak: Cabo Delgado eta Maputo

3

ibilbide sendoagoa baitute proiektuaren faseetan. Dena den, ikastaroaren bigarren edizio honetan analisirako testuinguru berri bat ere sartu dugu, hirien testuingurua, eta horretarako abiapuntua Mozambiqueko hiriburu den Maputo hirian izan diren lurraldetako eraldaketetan (hirigintzaren aldetik) nolako dinamikak gertatu diren aztertzea izango da; batik bat, nolako inpaktua izan duten gazteen bitztan.

Cabo Delgado

Mozambiken, eta zehazki iparraldean dagoen Cabo Delgado probintzian, eraldaketa ekonomiko eta sozial handiak gertatzen ari dira. Eraldaketa horiek kalteak eragiten ari zaizkie pertsonei nahiz ingurumenari, eta ez dituzte kontuan hartzen bertako komunitateen premiak eta espektatibak.

Zenbait proiektu daude abian: batetik, gas-hobiak aurkitzeko proiektuak probintziako iparraldean, Rovuma ibaiaren arroan, Tanzaniako mugatik gertu; eta bestetik, baliabide mineralak aurkitzeko eta ustiatzeko proiektuak (errubiak, urea, grafitoa, etab.), probintziako beste barruti batzuetan. Zenbait enpresa transnazional daude erauzketa-ekonomia horren buru, eta kalte nabariak eragiten ari dira: bertako komunitateei biziak ezinbestekoak zaizkien baliabide naturalak erabiltzea oztopatzen diente, haien bizibideak suntsitzen ari dira, eta herriar asko eta asko lekualdatzera behartu dituzte. Orain arte, probintzia horretako biztanleen % 23 inguru daude lekualdatze behartuko egoeran. Bertako agintariek ezin izan dute indarkeria geldiarazi, ordea, eta azken berriei baieztagaten dutenez, indarkeriatik ihesi beste barruti edo probintzia batzuetan babes hartzen ari diren herriarren jabetzak bereganatu dituzte. Gainera, atzerriko inbertitzaleei laguntzen diente, kontzesio-eremuak mugarritzeko; lurralde horietatik erabat kanporatuta geratzen dira bertako herritarra halakoetan.

Testuinguru berri bat da hau, baliabide naturalak ustiatzean oinarritutako ekonomia berri baten sorrerak biziki baldintzatua. Badirudi aurreko hamarkadetako estrategia eta ekimen desarrollistak bigarren maila batean geratzen ari direla, eta agertoki berri bat sortzen ari da, bertako

Nazioarteko Online Ikastaroa
“GATAZKA EGOERAN DAUDEN LURRALDEAK. Alternatibak, ikuspegi partekatuak eta prozesu kolektiboak eraikitzetan”
(2. edizioa)

8. MUDULUA: Mozambiqueko festuinguaren analistik ataratako gakoak.
Kasuak: Cabo Delgado eta Maputo

herritarren eta lurrealdearen etorkizunari buruzko zalantzaz eta ziurgabetasunez betea.

Alde horretatik, eredu estraktibista-desarrollistak probintzian zer-nolako inpaktuak zituen ulertu nahian, kasu-ikerketa bat egin zen, lau ardatzetan oinarrituta: lurraren eskuragarritasuna, genero-desberdinkeria, ingurumenaren iraunkortasuna, eta kultura eta identitatea. Zenbait pertsonaren parte-hartze kooperatiboan oinarrituta idatzi zen kasu-ikerketa, eta prozesuaren parte ezinbesteko izan ziren hauek: Pemba hirian 2019ko otsailean antolatu zen mintegia (*Seminário: visões, perspectivas e iniciativas sobre o Desenvolvimento Humano Local em Cabo Delgado*); zenbait jatorritako ikertzailiez osatutako diziplina anitzeko talde askotariko baten laguntza; eta denen ekarpenak biltzeko eta editatzeko lana.

Analisi hau osatzeko, dokumental bat ere hartu dugu kontuan: Boaventura Monjane-ren gidoiarekin Bagabaga Studios-ek 2019an ekoitzitako *Tierra en Suspicio: amenazas y resistencias en Cabo Delgado*. Dokumental horrek zenbait erakunde eta pertsonaren lekukotzak bildu zituen, herrialdeko hainbat lekutakoak, baina nagusiki Cabo Delgado probintziakoak, ikusarazteko zer-nolako mehatxu eta indarkeriei egin behar dieten aurre, baina aldi berean nola ari diren horiei kontra egin nahian denentzako bizimodu- eta ongizate-alternatibak pentsatzen eta sortzen.

Proiektuaren lehen fasean (2018-2019), eredu estraktibista-desarrollista inposatu izanak eragindako aldaketa ekonomiko eta sozialak aztertu genituen nagusiki gure analisian. Mocímboa da Praiako erasoekin 2017ko urrian hasi zen gatazka militarra lehen hurbilpen bat egitea ahaztu gabe, gure lanaren helburu nagusia erauzketa-ekonomiaren dinamikak ulertzeari zen, eta ikustea eredu horrek zer inpaktu zituen eta zer alternatiba izan zitzakeen.

Bigarren fase honetan (2020-2021), gatazka politiko-militarra areagotu eta gerra ireki bihurtu izanak gure arreta bere norabide baterantz bideratzerako behartu gaitu. Ohartu gara oso garrantzitsua dela aztertzea zer kausa eta inpaktu dituen gatazka honek jendearen eta komunitate askoren bizitan, eta gerra honen ekonomia politikoa bera ez dela ahaztekoa. Gaur egun, gutxienez 2.000 pertsona hil ditu zuzenean

Nazioarteko Online Ikastaroa

“GATAZKA EGOERAN DAUDEN LURRALDEAK. Alternatibak, ikuspegi partekatuak eta prozesu kolektiboak eraikitzetan”
(2. edizioa)

8. MUDULUA: Mozambiqueko festuinguaren analisitik ataratako gakoak.
Kasuak: Cabo Delgado eta Maputo

gatazkak, eta milioi-erdi lekualdatu baino gehiago daude, izugarri egoera prekarioan bizitzen Cabo Delgado probintziako zenbait barrutitan nahiz herrialdeko beste probintzia batzuetan, senide edo adiskideen etxeetan babes hartuta batzuk, errefuxiatuentzako zentroetan beste zenbait, eta asko eta asko patuak zer ekarriko zain abandonatuta. Bakea etorri eta berriro beren lurralderra itzuli ahal izatea, horixe nahi dutela diote pertsona horietako gehienek. Hori gertatuko denik, ordea, itxaropen handirik ez dute.

“2017ko urritik, Cabo Delgado probintzian indarkeria armatua areagotu egin da. Hasieran ematen zuen gazte-taldeen erasoek, bertako herritarrek Al Shabaab deitzen dieten horien erasoek, Mozambiqueko agintarien erakundeak zituztela helburu. Gertaerek eta denborak aurrera egin ahala, ordea, bestelakoak erasotzen hasi ziren, berebiziko indarkeriaz eraso ere: jendea, haien etxe eta ondasunak, ‘machamba’-k eta, oro har, herri eta hirietan bizitzeko ezinbestekoak diren azpiegiturak, era guztietakoak.¹

Berriro ere Teresa Cunha aipatuz, “probintziako iparraldean dauden barrutietan bizitza ezinezkoa bihurtzen ari da, eta ehunka mila pertsonak behartuta lekualdatu egin behar izan du, [beste] barruti-egoitza batzuen bila, haietan oraindik segurtasun pixka bat badagoela ematen du eta. Babes bila eta elikadura-laguntza bila doaz, adibidez Ancuabe, Metuge, Montepuez eta Mueda-ra, edo probintzia-hiriburura, Pembara”.²

Horregatik, Gatazka-egoeran dauden lurraldeak proiektuak zenbait ekimen sustatu ditu, eta horiek ere baliabide gisa partekatu nahi izan ditugu modulu honetan:

- 2020ko apirilean, dei berezi bat egin genuen: “Militarizazioa eta erasoak areagotzen ari diren honetan, elkartasuna eta konpromisoa Cabo Delgadorekin (Mozambique)”. Nazioarteko erakunde ugari sinatu zuten deialdia, eta pertsona ezagun askok egin zuten bat ekimenarekin.

¹ Teresa Cunha: “Cabo Delgado e a guerra na vida das mulheres – parte I”. <https://alicenews.ces.uc.pt/index.php?lang=1&id=31926>

² Ibidem.

Nazioarteko Online Ikastaroa
“GATAZKA EGOERAN DAUDEN LURRALDEAK. Alternatibak, ikuspegi partekatuak eta prozesu kolektiboak eraikitzetan”
(2. edizioa)

8. MUDULUA: Mozambiqueko festuinguaren analistik ataratako gakoak.
Kasuak: Cabo Delgado eta Maputo

- 2020ko maiatzean, deialdi horretan oinarrituta, GUE/NGL taldeko eurodiputatuak konpromiso hori gauzatu zuten, kontrol-galdera bat eginez Europako Batzordeko presidenteorde eta Kanpo Politikarako eta Segurtasun Komunerako goi-ordezkari Josep Borrelli, Mozambiqueko iparraldeko probintzia horretan gertatzen ari ziren giza eskubideen urraketei buruz.
- Hilabete horretan bertan, WEBinar bat antolatu genuen: “Gatazka-egoeran dauden lurralteak: matxinada militarra eta erresistentziak Cabo Delgadon”. 90 pertsonak baino gehiagok hartu zuten parte.
- 2020ko ekainean, deialdi solidarioa egin genuen berriro ere, eta zenbait hizkuntzatan azpititulatutako bideo bat txertatu genuen ordukoan.
- 2020an zehar eta 2021eko hasieran, proiektuko zenbait ikertzailek Cabo Delgadoko gatazkari buruzko artikulu edo testu laburra idatzi dituzte.

Azken horri dagokionez, esan beharra dago orain egiten ari garen ikerlanean arreta berezia jartzen ari garela zer kontakizun dauden identifikatzen eta horiek ulertzen (matxinada islamista; baliabideen madarikazioa, injustizia sozialak eta politikoak; gorputzen kontrako indarkeria, batik bat emakumeen eta neskatzen gorputzen kontrako), gatazkaren konplexutasuna hobeto analizatu eta alternatiba posibleak aztertu nahian. Gure ustez, gorputzen kontrako indarkeriaren gaia funtsezkoa eta transbertsala da, aukera ematen baitigu zenbait diskriminazio-mota pairatzen dituzten talde edo pertsonen ikuspegia lortzeko, eta begirada hori askotan falta izaten da Cabo Delgadoko gatazkari buruz egindako analisietan (beste lurralde batzuei buruzkoetan ere bai), eta merezi du modulu honetan partekatzea, gure iritziz.

Maputo

Mozambiqueko hiriburuan, Maputon, hiriko problematika bera desberdina da berez, eta analisirako beste gako batzuk sartzen ditu horrek. Kapitala/bizitza kontraesana, Maputon zeharo agerkaoa, XXI. mendeko kapitalismoaren beste arlo baten adierazpena da. Maputok 1.200.000 biztanle inguru ditu. Hirigunean, bizi-maila eta prezioak

Nazioarteko Online Ikastaroa
“GATAZKA EGOERAN DAUDEN LURRALDEAK. Alternatibak, ikuspegi partekatuak eta prozesu kolektiboak eraikitzetan”
(2. edizioa)

8. MUDULUA: Mozambiqueko festuinguaren analistik ataratako gakoak.
Kasuak: Cabo Delgado eta Maputo

7

Mendebaldekoen parekoak dira. Gogoan izan beharra dago, ordea, biztanleen % 80 baino gehiago auzo informaletan bizi direla, gehienak estolderiarik eta saneamendurik gabe, lurralte-antolamendurik gabe, zolatu gabeko kaleetan eta kale-argirik gabe. Labirinto hutsa dira, kale txikiz osatutako anabasa, aireztapen egokirik gabeko etxe prekario mordoa. Delinkuentzia antolatuaren lurraldea dira, eta langabeak bizi dira han, pobrezia-maila ezin handiagoan, indarkeriaz inguratuta: indarkeria soziala, eta batez ere, emakumeen eta neskatzen kontrako indarkeria. Halakoak dira zenbait auzo: Polana-Caniço, Mafalala, Infulene, Mahotas eta Maxakeni.

Pasa den hamarkadan hiri-antolamendurako zenbait plan hasi zituzten, eta horien ildotik gatazka ugari sortu dira bi konturekin lotuta: LEAE lortzea (Lurra Erabiltzeko eta Aprobetxatzeko Eskubidea) eta liskarren sorburu diren lursailen legezko mugak.

Herritar gehienek ez dute LEAE titulurik, eta hori etxebizitza duin bat lortu ahal izateko duten eskubidearen kontrako erasoa da. Bestalde, hirian errentak garestizten ari dira, beste gentrifikazio-prozesu batzuk ere ari dira gertatzen, eta horien ondorioz, hiriko gunerik elitistenaren hedapeneremuko lurralteetan dauden auzoetan bizi direnek (Polana-Caniço eta Maxakeni auzoetakoak) beren etxeak utzi beste aukerarik ez dute, lur horietan komunitate pribatu gutxi-asko luxuzkoak egin ditzaten. Gero eta urrunagora bultzatzen dituzte, eta elkarri laguntzeko auzo-sareak hausten dizkiete, baina prozesu horri ez zaio apena begiratzen erauzketa-ekonomia eta hark eragiten duen aberastasun-pilaketa aztertzen direnean, nahiz eta agerikoa den gehien-gehienek sekula lortu ezin izango dituzten hiri-eremu gero eta esklusiboagoak dakartzala aberastasun-pilaketa horrek.

Gentrifikazioaren mehatxuaren aurrean, zenbait erakunde komunitario prozesu horiei kontra egiteko alternatibak antolatzen ari dira GKEen laguntzarekin, hirietan bertan eta legearen barruan aukerak sortu nahian, LEAE tituluak lortzeko eta pobrezia eta langabeziari aurre egiteko. Proiektu honen esparruan, helburua da egoera horren ondorioz sortzen ari diren gatazkak hobeto aztertzea eta herritarren ahalduntzeko espazio batzuk sustatzea, emakume gazteak ahalduntzeakoak batik bat, artearen bidez eta zenbait material didaktiko eginez.

Nazioarteko Online Ikastaroa
“GATAZKA EGOERAN DAUDEN LURRALDEAK. Alternatibak, ikuspegi partekatuak eta prozesu kolektiboak eraikitzetan”
(2. edizioa)

8. MUDULUA: Mozambiqueko festuinguaren analisitik ataratako gakoak.
Kasuak: Cabo Delgado eta Maputo

Modulu honetako baliabide gisa, 2020an ASCHA elkartearrekin (Associação Sócio Cultural Horizonte Azul) egindako bi tailerretan sortu ziren bideoak eta testuak azpimarratuko genituzke:

- Tailer baten helburua ASCHAko aktibista ziren haurrentzat hipertestu bat sortzea zen, eta sorkunza-jarduerak egin ziren gatazka armatuei, genero-indarkeriari eta espazio seguruei buruz.
- Bestea batik-tailer bat izan zen, eta helburua zen hausnartzea zer-nolako eragina duen kapital estraktibo-finantzarioak neskatzen eta emakumeen bizitzan hirietan eta hiri-periferiako ingurueta, bate-testuingurueta nahiz gatazka armaketan.

Ikasleen egitekoak

- i) Arretaz irakurri eta ikusi Cabo Delgadori buruzko kasu-ikerketa eta modulu honetako irakurgaiak nahiz ikus-entzunezkoak, bai Cabo Delgadokoak eta bai Maputokoak.
- ii) Testeko galderei erantzun eta moduluko foroa parte hartu.
- iii) Webinarrean parte hartu.

Gutxi gorabeherako kronograma

Moduluak zazpi egun iraungo du, **martxoaren 29tik apirilaren 4ra**, eta guztira sei ordukoa izango da. Denboraren aldetik ezin izango dugu denok berdin antolatu, baina gutxi gorabeherako banaketa hau proposatzen dugu, egunean ordubeteko saiotxoa egingo dela kontuan hartuta:

21/03/29 astelehena	21/03/30 asteartea	21/03/31 asteazkena	21/04/01 osteguna	21/04/02 ostirala	21/04/03 larunbata	21/04/04 igandea
- 8. moduluko gida didaktikoa irakurri.	- Cabo Delgadori buruzko kasu-ikerketa irakurri.	- Cabo Delgadori buruzko kasu-ikerketa irakurri.	- Foroa parte hartu. - Webinarrean	- Foroa parte hartu. - Testa	- Foroa parte hartu. - Testa	- Testa bete. - 8. moduluko foroaren

Nazioarteko Online Ikastaroa

“GATAZKA EGOERAN DAUDEN LURRALDEAK. Alternatibak, ikuspegi partekatuak eta prozesu kolektiboak eraikitzetan”
(2. edizioa)

8. MUDULUA: Mozambiqueko festuinguaren analisitik ataratako gakoak.
Kasuak: Cabo Delgado eta Maputo

- Cabo Delgadori buruzko kasu- ikerketa irakurri.	- Gomendatutako beste testuak irakurri. - Cabo Delgadori buruzko dokumentala ikusi.	- Lagunza modura proposatutako ikus-entzuneko beste materialak eta webguneak ikusi. - Foroaren hasiera.	parte hartu.	bete.	bete.	amaiera.
---	--	--	--------------	-------	-------	----------

Oinarri-testua gaztelaniaz (Cabo Delgado)

<https://territoriolab.org/wp-content/uploads/2020/04/EC-Cabo-Delgado-digital-ES.pdf>

Bibliografia osagarria

- **Cabo Delgado**

- **Alberdi, Jokin & Barroso, Manuel (2020):** Estado poscolonial, economía política del desarrollo y construcción de paz en África al sur del Sáhara: estudio crítico de las relaciones de poder en Cabo Delgado (Mozambique). en Buffa, Diego & Becerra, María José (Coords.): ÁFRICA DIVERSA. Cuestionando los estereotipos. Córdoba: CIECS-UNC, pp. [ISBN 978-987-766-034-0]. Eskuragarri:

<https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/13600826.2020.1772730>
(Pdf formatuan egongo da eskuragarri, ikastaroaren online plataforman)

- **Alberdi, Jokin & Bidaurreta, Eduardo (Coords.) (2014):** Desarrollo Humano Local en Mozambique. Bilbao: Instituto Hegoa, Universidad del País Vasco (UPV/EHU). Eskuragarri:
<http://publicaciones.hegoa.ehu.es/es/publications/320>

Nazioarteko Online Ikastaroa
“GATAZKA EGOERAN DAUDEN LURRALDEAK. Alternatibak, ikuspegi partekatuak eta prozesu kolektiboak eraikitzentzat”
(2. edizioa)

8. MUDULUA: Mozambiqueko festuinguaren analisitik ataratako gakoak.
Kasuak: Cabo Delgado eta Maputo

10

- **Bidaurratzaga, Eduardo (2021):** Mozambique tres décadas después: ni paz, ni buen gobierno, ni desarrollo, Grupo de Estudio de las Transformaciones de la Economía Mundial (GETEM). Eskuragarri: https://a0a30669-17f0-4d76-8af0-b536d59fcdef.filesusr.com/ugd/ab68bd_d598f77df12144f2ace5ce1d8328b03b.pdf

- **Cunha, Teresa & Casimiro, Isabel (2019):** Epistemologías del Sur y alternativas feministas de vida. Las cenicientas de nuestro Mozambique quieren hablar, in Jokin Alberdi, Isabel Casimiro, Teresa Cunha, Alfonso Dubois, Gonzalo Fernández, Yolanda Jubeto, Mertxe Larrañaga, María Oianguren y Luísa de Pinho Valle (Orgs.), Territorios en conflicto. Claves para la construcción de alternativas de vida. Gernika-Lumo: Gernika Gogoratuz, 71-118. Eskuragarri: <https://territoriolab.org/wp-content/uploads/2019/12/Mod-2-CAS.pdf>

- **Cunha, Teresa (2020):** Cabo Delgado e a guerra na vida das mulheres – parte I. Alices News. Centro de Estudos Sociais, Universidade de Coimbra. Eskuragarri:

<https://alicenews.ces.uc.pt/index.php?lang=1&id=31926>

- **Gernika Gogoratuz (2019):** Seminário: visões, perspectivas e iniciativas sobre o Desenvolvimento Humano Local em Cabo Delgado. Relatório. Territórios em Conflito – Fase 1 (Pdf formatuan egongo da eskuragarri, ikastaroaren online plataforman).

- **Gernika Gogoratuz (2020):** Llamamiento de solidaridad y compromiso con Cabo Delgado (Mozambique) ante la creciente militarización y ataques violentos. Eskuragarri: <https://territoriolab.org/solidaridad-y-compromiso-con-cabo-delgado-mozambique-ante-la-creciente-militarizacion-y-ataques-violentos/>

• Maputo

- **ASCHA (2020):** Oficina Colaborativa de Construcción do Hipertexto. Eskuragarri: <https://territoriolab.org/wp->

TERRITORIOS EN CONFLICTO
GATAZKA EGOERAN DAUDEN LURRALDEAK
TERRITÓRIOS EM CONFLITO

Nazioarteko Online Ikastaroa

“GATAZKA EGOERAN DAUDEN LURRALDEAK. Alternatibak, ikuspegi partekatuak eta prozesu kolektiboak eraikitzetan”
(2. edizioa)

8. MUDULUA: Mozambiqueko festuinguaren analisitik ataratako gakoak.
Kasuak: Cabo Delgado eta Maputo

<content/uploads/2020/10/OFICINA-COLABORATIVA-CONSTRUCAO-DE-HIPERTEXTO-ASCHA.pdf>

11

Gomendatutako ikus-entzunezko baliabideak:

- **Cabo Delgado**

- **Gernika Gogoratuz (2019): TIERRA EN SUSPENSO - Amenazas y Resistencias en Cabo Delgado Dokumentala.** Eskuragarri:
<https://youtu.be/n8Javjq25uw> (Gaztelaniazko azpitituluak)
- **Gernika Gogoratuz (2020):** Llamamiento de “Solidaridad y compromiso con Cabo Delgado (Mozambique) ante la creciente militarización y ataques violentos”. Eskuragarri: <https://youtu.be/kQnJY4L15Wo> (Ingelesezko azpitituluak)
- **Gernika Gogoratuz (2020):** WEBbinar “Territorio en conflicto: insurgencia militar y resistencias en Cabo Delgado”. Eskuragarri (osatugabe):
<https://eu-itb.bbcollab.com/collab/ui/session/playback/load/1f02c2da67374c23aa1c8094ddd2de9b> (Esku-hartze gehienak portugesez)
- **Alberdi Bidaguren, Jokin (2020):** Enfoques Críticos de los Estudios de Paz y Desarrollo: Conflicto Capital-Vida. Mesa 1 – Marcos Conceptuales, Saberes y Valores que se tienen en cuenta en las prácticas de la Investigación para la Paz. Jornadas AIPAZ 2020 «La investigación para la paz en el Estado español: del presente al futuro. Teorías y prácticas», 26 y 27 de noviembre de 2020. Eskuragarri: <https://youtu.be/yighzXwNj-k> (01:04:00 minututik aurrera) (gaztelera)

- **Maputo**

- **ASCHA (2020):** Construcción de un hipertexto colaborativo con mujeres. Maputo. Eskuragarri: <https://youtu.be/AcLkfVUSXQQ> (Gaztelaniazko azpitituluak)

Nazioarteko Online Ikastaroa
“GATAZKA EGOERAN DAUDEN LURRALDEAK. Alternatibak, ikuspegi partekatuak eta prozesu kolektiboak eraikitzetan”
(2. edizioa)

8. MUDULUA: Mozambiqueko festinguaren analistik ataratako gakoak.
Kasuak: Cabo Delgado eta Maputo

- **ASCHA (2020):** Producción de Batiks - proceso artístico colaborativo. Maputo. Eskuragarri: <https://youtu.be/vvamP7h0akA> (Gaztelaniazko azpitituluak)

12

Bestelako baliabide osagarriak:

Modulu honi buruzko gai batzuk sakontzeko edo zabaltzeko:

- **The Armed Conflict Location & Event Data Project (ACLED):** Cabo Ligado Weekly Report. Eskuragarri: <https://acleddata.com/cabo-ligado-mozambique-conflict-observatory/>
- **Almeida dos Santos, Francisco (2020):** Guerra no Norte de Moçambique, uma Região Rica em Recursos Naturais – Seis Cenários. Chr. Michelsen Institute (CMI Insight 2020:3). Eskuragarri: <https://www.cmi.no/publications/7233-guerra-no-norte-de-mocambique-uma-regiao-rica-em-recursos-naturais-seis-cenarios>
- **Bata, E. & Mariano, Z. (2015):** A Vulnerabilidade Socioambiental no contexto da exploração das pedras preciosas e semipreciosas em Namanhumbir, distrito de Montepuez (Moçambique), entre 2004 e 2011. Revista do Departamento De Geografia, 29, 34-58. Eskuragarri: <https://doi.org/10.11606/rdg.v29i0.102084>
- **CCIE (2018):** Coligaçao Cívica sobre Indústria Extractiva trabalha em Namanhumbir. Maputo, 06 de Julho. Eskuragarri: http://www.civilinfo.org.mz/coligacao-civica-sobre-industria-extractiva-trabalha-em-namanhumbir/?utm_source=CIVILINFO&utm_campaign=94baca5b0f-EMAIL CAMPAIGN 2018 07 06 12 19&utm_medium=email&utm_term=0_4c3240febe-94baca5b0f-183298517.
- **Feijó, João (2020):** Assimetrias no acesso ao Estado: Um terreno fértil de penetração do jihadismo islâmico? Observador Rural nº 93 (Junho de 2020). Observatório do Meio Rural. Eskuragarri:

Nazioarteko Online Ikastaroa

"GATAZKA EGOERAN DAUDEN LURRALDEAK. Alternatibak, ikuspegi partekatuak eta prozesu kolektiboak eraikitzetan"
(2. edizioa)

8. MUDULUA: Mozambiqueko festuinguaren analisitik ataratako gakoak.
Kasuak: Cabo Delgado eta Maputo

<https://omrmz.org/omrweb/wp-content/uploads/Observador-Rural-93-Assimetrias-no-acesso-ao-Estado.pdf>

- **Feijó, João (2020):** Assimetrias Sociais. Pistas para Entender o Alastramento do Jihadismo Islâmico em Cabo Delgado. Friedrich-Ebert-Stiftung. Gabinete Paz e Segurança Centro de Competência África Subsariana. Eskuragarri: <http://library.fes.de/pdf-files/bueros/fes-pscc/16527.pdf>

- **Feijó, João & Maquenzi, Jerry (2019):** Pobreza, Investimento, Expectativas e Tensão Conflitual. Destaque Rural, 63. Eskuragarri: <https://omrmz.org/omrweb/wp-content/uploads/DR-63-actualizado.pdf>

- **Habibe, Saide; Forquilha, Salvador; & Pereira, João (2019):** Radicalização Islâmica no Norte de Moçambique - o Caso de Mocímboa da Praia. Cadernos IESE, 17, pp. 1-62. Eskuragarri: https://www.iese.ac.mz/wp-content/uploads/2019/09/cadernos_17.pdf

- **Hanlon, Joseph: Cabo Delgado: War reports, detailed maps, census data.** Eskuragarri: <http://bit.ly/Moz-CDg>

- **Medicus Mundi; Kanaki Films (2017):** La Fiebre del Oro. Documental sobre los impactos en la salud y medioambiente de minería artesanal en Cabo Delgado. Eskuragarri: <https://lafiebredeloro.org/>

- **Silva, Teresa Cruz & Araújo, Manuel; Souto, Amélia Neves de (2015).** Comunidades costeiras: perspectivas e realidades. Maputo: Friedrich Ebert Stiftung. Eskuragarri: <https://library.fes.de/pdf-files/bueros/mosambik/13095.pdf>

- **Simons, K. (2016).** Another Angola? Civil society protests against gas extraction in Mozambique. New Political Geographies. Exploring large-scale economic infrastructures, February, 15. Eskuragarri: <https://www.newpoliticalgeographies.com/news/2016/2/15/another-angola-civil-society-protests-against-gas-extraction-in-mozambique>

- **WLSA Moçambique; VSO Moçambique (2019):** Factos sobre o impacto das práticas extractivas com ênfase nos direitos das mulheres. Factsheet Marzo 2019. Eskuragarri: www.wlsa.org.mz/wp-content/uploads/2019/04/Factsheet_PT.pdf